

Kovács András Ferenc

Határ, idő, napló

Élned? Halnod? Kell?

Persze, vigyázz, ne szüless,
s ha igen, mégse

merészkedj már bizonyos
határokon túl –

határidőd lejárhathat

bármikor, de tudd

a határt s az időt is,

tudd a napot, kapd

el a megfelelőbbet,

napszakot, órát,

kedvező pillanatot

válassz, s ha semmi,

senki se kedvez, ne élj

vissza a sorssal,

ne törj beláthatatlan

határokon túl –

ne vágyakozz, ne lendülj

határtalanba –

légiessülni neked

sosem szabadna,

s nem sikerülhet, ülj helyt,

tarts ki, maradj meg

szavakban, tetteidben,

ódsi, vidéki

tennivalókban – újat,

másabbat, jobbat

ne tégy, ne hozz, ne remélj:

terminusokra

gondolj, teljességre ne

áhítozz, csak tudj

határt, időt, napot, s légy

tűrészhatáron

túlian határtalan –

idétlen, mert időtlen.

Ne tegyük múlt időbe!

(Folytatás az 1. oldalról)

mi leszünk itt az utolsó bölények." Ne engedjük, hogy kipusztuljon ez a szülőföldjéhez és gyökereihez, hagyományaihoz ragaszkodó, ezer szállal kötődő emberfajta, ne hagyjuk elhalványodni emlékezetüket. Azt se, hogy az idő kiejtse memóriánkból szeretett tájainkkal, nemzetközösségünkkel azonosuló alkotói örökségüket.

Fiatalon is volt már a halál tornácán, megtanulta, hogy becsülni kell az időt. Ennek jegyében barangolta be másfél évtizedig mondhatni nap mint nap festőbarátai, Nagy Pál és Nyilka Róbert kíséretében a természetet, hogy aztán fél évszázadon át önmagán átszűrve, belülről vetítse ki élményszerű, szép tájképeit. Gyorsan, mohón és sokat dolgozott, másfél ezernél is több festménye született. Akvarelljei, melyeknek maga is mestere volt, mint nagyrabecsült tanára, Bordi András, olaj- és gouache-képei számtalan lakás díszei itthon és külföldön is sokfelé. És itt már önkéntelenül is előjött a jelen idő. Úgy, ahogyan öt évvel ezelőtt a születésnapján köszöntőben is olvasni lehetett. Ebből idézek pár részletet, hisz amit akkor mondtam, immár végérvényesen őrzi igazát.

Állandó témája, ihletője, éltető eleme a természet és abban az ember nyoma. Ezt festi, ezt variálja – önmagát adva általa. Nem az a fontos, hogy olyan-e a valóságos természetkép, amilyenné a festményen kerekedik, hanem az, hogy a műalkotás a táj lényegét, a táj lelkét ragadja meg, s azt úgy tárja a néző elé, hogy abban a szemlélő a

festő személyiségét, érzelmeit és hangulatait is felismerje. A közönség meggyőződhetett, az egyik legegényibb hangú, kitűnő kolorista tájképfestőnk Siklódy Tibor, aki folyamatosan festi a maga sajátos naplóját. Ha végignézzük a képeket, egy lázgörbéhez hasonlítható képzeletbeli hangulati görbe is kirajzolódik. Évszakokra, hónapokra, napszakokra lebontva.

Siklódy nem másolni akarja a tájat, a természetet, hanem igényei, elképzelései szerint átformálja a személe táru látványt. Élménnyel telítődve teremt meg a maga jellegzetes világát, amelyben a Mezőséget, a Nyárad vagy a Maros mentét, a Hargitát vagy a Görgényi-havasokat vélhetjük felfedezni, mégsem sikerül pontosan betájolnunk a megfestett helyeket. A konkrét tájak személyiségjegyeit új, de hamisítatlan elrendezésben álmodja erdélyi hegyekké, erdőkké, vízpartokká, suvadásos dombok alján meghúzódó tanyabokrokká. A természet sosem csapta be, a természetben sohasem csalatkozott. Dráma és líra váltja egymást színikölteményein. Mély melegbarnák, haragoszöldek, komor feketék, erőteljes lilák, kékek, napfényes sárgák, égőpirosak dominálnak képein, állnak össze kellemes, zengő harmóniává vagy feleselnek egymásnak. És nem feledhetjük a kivételes tudást igénylő fehéresszürkés akvarelljeit, varázsos téli tájait, melyeken Siklódy fehéret fest fehér nélkül, nem kihagyással, nem úgy, hogy a papír fehérje sugallja a színt. Egyébként meggyőződése, hogy a színek jellemzik leginkább az embert, a festőt különösen.

Költészetéről tettem említést, Siklódy az ecset lírikusa. Költőt, József Attilát parafrazálva jellemezhetjük művésze lényegét: az igazat mondta, nem csak a valódit. Ezért is állhat oly közel mindannyiunkhoz.

Nagy Miklós Kund

Barabás László

Falucsúfolók, falusorolók

A falucsúfolók tréfás, humoros népköltészeti alkotások, anekdoták, rigmusok, szólásmondások, egy-egy közösségre találó vagy kitalált megnevezések, jelzők az európai és magyar folklórban is széles körben elterjedtek. A falucsúfolás szokásának különösen nagy hagyománya volt a székelység körében, ahol napjainkban is élő gyakorlat. Érvényes mindez Marosszék régióra is.

Az alábbiakban csupán abból a szempontból vizsgáljuk a falucsúfolókat, hogy mennyiben segítenek a kistáji hovatarozásban. Egy-két nemzedékkel ezelőtt az egyes emberek és közösségek kommunikációs tere addig terjedt, ameddig befogta a falucsúfolók hálózata. Az volt az ismert világ, amelyben minden falunak lehetett sajátossága, mássága beszédben, viseletben, foglalkozásban, mentalitásban, szokásokban és sok egyébben. A falucsúfolók elhatárolták egymástól a szomszédos vagy távolabbi falvakat, de a nagyobb egységben – ez lehetett egy-egy kistáj, vidék vagy még nagyobb

hatósugarú terület – újból egyesítették azokat. Mindezek alapján jól kirajzolódik egy-egy kistáj falucsúfoló térképe.

Gyűjtésünkben a terület nyugati, „nem székelyesnek” tartott részéből veszünk

Könyvespolc

sorra néhány mikrorégiót mintaként, és csak egy-két falusorolót a keleti feléből, a teljes repertoár meghaladná dolgozatunk kereteit.

A marosszéki Mezőségen leginkább foglalkozásuk és életmódjuk szerint látták el csúfolódó jelzővel a kistáj falvainak lakóit. A csittszentivániaiak halasok, mert a Maros mellett laknak és halásznak. Egykor kendereseknek hívták, mert a környező falvak az ő határukban áztatták a kendert a Marosban. A panitaiak átalvetősök, mert kevés áruval is a vásárhelyi piacra szaladtak. Mezőbergenye túrós Bergegye, mert sok

juhot tartottak. A mezőfeleiek szatyrosok, a méniesiek lábtörölösök; mind a szatyrot, mind a lábtörölőt a tavak mellékén termő gyékényből fonták. A sámsondiakat seprűsöknek csúfolták, mert cirokból sok seprűt készítettek. A kölpényiek vackorosok, náluk abból volt bőven, a mezőbándiak viszont azért nagypipások, mert egykori kisnemesei különösen szerettek füstöltni. Ez utóbbi nem egyszerűen tréfás jelző, hanem szemléletbeli, értékítéletbeli másságot is kifejez. Ezek sorában hadd említsük tovább azt, hogy a bergenyieiek magukat nemeseknek tartották, de őket a környékiek urhatnámoknak. A panitaiakat a csittszentivániaiak zöldkalaposoknak csúfolták megőrzött népviseletük miatt, ők viszont a szentivániaiakat úri cifráknak, akik nem adnak semmit a gazdaságra, csak bútorokra és ruhákra. Kövesdet koldus Kövesdként emlegették, sok szegény ember lakott ott. A szabédiakat kisebb határuk, gyengébb termőföldjük miatt a szomszédos sámsondiak, madarasiak félvékásoknak csúfolták. Jellemző egy-egy falucsúfoló más-más magyarázata, megítélése. A

bándiak szerint azért kapták a perjés Bánd gúnynevet, mert a mezőségi tavak környékén egették a nádat és perje szállt a levegőben, azt látták a szomszéd falusiak. Azok szerint viszont a bándiak régebb szalmával tüzeltek, mert nem volt fájuk és a szalma maradékát, perjéjét kiöntötték az útra. A jó gazda hírében álló madarasiak szerint azért perjések a bándiak, mert a búzavetésük tele van gyommal, perjével. A panitaiak minden környékbeli falunál előbbrevalónak tartják magukat, ezért csúfolják őket ezzel a megszólítással: Előre, panitai! Ritkán, de még mondják a három szomszéd faluról:

Harcó, Kövesd, Madaras,
Mind a három tyúkszaras.
A madarasiak viszont, akik jó táncosok, így csúfolták a feleiek táncát:
Úgy táncolnak Felébe,
Mind a kanál a lébe!

Hasonlóképpen, a Szászrégen és Marosvásárhely közötti Lapos-Marosmente térképet is megrajzolhatjuk falucsúfolókból. Marosszentgyörgyöt Cigányszentgyörgyként emlegették. Az ernyeiek dinnyefosók, itt természetették a

(Folytatás a 3. oldalon)